

*Путопис***ЧАРЛС ДИКЕНС, „СЛИКЕ ИЗ ИТАЛИЈЕ”****Италијански сан**

Већ неко време сам путовао, мало се одмарао ноћу, дању скоро никад. Обиман и непрекидни низ новотарија, које су крај мене промицале, враћале су се попут полу-сна, а гомила здања протутњала је мојим умом у највећој збуњености, док сам настављао пут неким усамљеним друмом. На тренутке, нека од њих би се зауставила, на неки начин, у свом немирном пролетању напред-назад, па сам могао сасвим добро да их погледам и осмотрим до детаља. Након неколико момената, слика би нестала попут призора у магичној лампи и док сам неки његов део видео сасвим јасно, неки опет јако слабо, а неке уопште нисам ни приметио, појавило се још неко од многих места на којима сам био у последње време. То место би се споро примицало, а онда пробило у први план. Било је видљиво тек кад се, кад је на њега дошао ред, стопило са нечим другим.

У једном тренутку, опет сам стајао испред старих цркава Модене, грубих фасада, начетих зубом времена. Препознао сам необичне стубове са страшним чудовиштима, чинило се да их све видим како стоје на тихом тргу у Падови, тамо где се налази Универзитет, а фигуре, под плаштом чедности, биле су ту и тамо груписане око њега на отвореном. Затим сам шетао периферијом тог пријатног града дивећи се необичној уредности стамбених кућа,

вртова и воћњака, исто онако као и када сам их видео само неколико сати пре тога. Одмах су се појавиле две куле Болоње, а најупечатљивије од свих тих здања није успевало да се држи свог тла; тренутак пре страшног дворца у Ферари окруженог шанцем, који се, као слика за какву фантастичну причу, опет вратио у црвенкасто свитање и доминирао над пустим градом зараслим у спарушену траву. Укратко, имао сам ту неразговорну, али заносну збрку у глави, којој су путници често склони, а коју су вољни да подстичу. Сваки трзај кочије у којој сам седео, помало дремајући у мраку, изгледа да је извлачио неко ново сећање, а неко старо враћао на место, па бих у оваквом стању заспао.

После неког времена пробудило ме је, бар сам тако мислио, заустављање кочије. Била је сасвим ноћ, а ми смо се нашли поред обале. Био је ту црни чамац¹ са малом кабином на њему исте туробне боје. Када сам се смеистио у њега, двојица мушкараца су замахом веслима покренула чамац према великом, удаљеном светлу на мору.

Повремено бих осетио сетан уздах ветра. Узбуркао би воду и заљубљао чамац, а тамним облацима прекрио звезде. Нисам могао, а да не помислим како је чудно да пловимо у том часу, остављајући копно за собом и настављајући према том светлу на мору. Ускоро је постало бљештавије: од једног зрака постао је сноп светла, жмиркали су и сијали из воде, док им се чамац приближавао неком сањивом стазом, обележеном на мору ознакама и дрвеним стубовима.

Пловили смо тако отприлике пет миља, том тамном водом, када у сну зачух таласање воде преко неке препреке у близини. Пажљиво гледајући, видео сам кроз мрак нешто тамно и велико – попут обале, али лежало је близу и равно на води, као сплав поред кога смо пролазили. Главни веслач рече да је то гробље².

Са интересовањем и чуђењем које је гробље, лежећи тако на морској води, изазвало, окренух се ка њему, јер је измицало пред нашом путањом и брзо је нестало из нашег погледа. Пре него што сам схватио шта и како, било ми је јасно да пловимо по улици, нестварној улици; куће су се уздизале из воде на обе стране, а црни чамац је клизио под њиховим прозорима. Са неких од ових прозорских окана допирало је светло и потањало својим зрацима који су се одбијали о воду, али све је било потпуно тихо.

Наставили смо тако овим аветним градом, држећи се своје путање уских улица и пролаза, свих испуњених и потопљених водом. Неки од углова су, тамо где се наш пут рачвао, били толико оштри и уски да се чинило немогуће да дуги, уски чамац може да скрене иза њих, но веслачи би га уз слаби, складни узвик упозорења другима, без застајања провезли. Понекад би и веслачи из другог црног чамца као што је био и наш, упутили такав узвик и успоравајући би (а ја бих мислио да то ми чинимо) прошли поред

нас попут тамне сенке. Други чамци исте такве тмурне боје би лежали укотвљени, како сам мислио, за офарбане стубове близу тамних, мистериозних врата која су се директно отварала ка води. Неки су били празни, у неким су веслачи лежали уснули; видео сам неколико људи како силазе ка једном чамцу мрачним пролазом под луковима из неке палате, обучени у веселе боје... Мост, тако низак и близу чамца, чинило се да је готово спреман да падне и сруши се на нас: један од многих мостова који је уносио забуну у мој сан: истог тренутка је заклонио људе. Ми настависмо, пловећи ка срцу овог чудног места, где је воде било свуда око нас, до начичканих кућа, цркава, мноштва велелепних грађевина које су ницале из воде и где је свуда било исте несвакидашње тишине. Убрзо смо прошли широким и отвореним воденим током и, како ми се учинило, испред пространог, поплочаног кеја, где су лампе, које су га осветљавале, откривале дуге редове лукова и стубова, гломазне конструкције и велике снаге, али тако лагане при погледу да су личиле на венце иња или ваздушасте паучине. Ту сам, по први пут, видео људе да ходају и стижу степеницама од воде до велике куће, где сам, прошавши кроз ходнике и безбројне галерије, легао да се одморим, слушајући црне чамце који лагано пролазе испод прозора док се вода таласала и док сам ја тонуо у сан.

Нови дан у мом сну је обасјао све, његову свежину, пролажење, радост, сјај сунца у води, ведро плаво небо и шапутање ваздуха; то се не може никаквим речима описати. Ипак, са свог прозора сам гледао чамце и барке, јарболе, једра, ужад, заставе, групе вредних морнара на овим пловилима који распремају ужад, гледао сам широке кејеве, прекривене балама, бачвама, свакојаком робом, велике бродове, који су били надхват руке у својој величанственој непокретљивости, гледао сам острва препуна прелепих купола и торњева, а где су се златни крстови пресијавали на светлу, на врху чудесних цркава које су израњале из мора! Спуштајући се ивицом зеленкасте морске воде, која се благо таласала испред врата и испуњавала све улице, открио сам место такве ненадмашне лепоте, и такве величине, да се све остало чинило сиромашно и избледело у поређењу са овом заносном дивотом.

Била је то велика Piazza³, као што сам мислио, усидрена попут осталих у овој неизмерној раскоши. На великим грудима овог трга налазила се палата⁴, умногоме величанственија и овако времешна, него све грађевине на свету у својим првим данима. Манастири и галерије су тако лагане, као да су их руке магије сачиниле, тако јаке да су ударци векова били узалудни. Око ове палате свила се катедрала⁵, прелепа у фантастичним богатим украсима истока. Недалеко од свог прилаза, узвишен торањ⁶, стојећи сам за себе и уздигнуте главе гледа ка Јадранском мору. Близу ивице воде, стајала су два злослутна стуба од црвеног гранита; један је на свом врху имао фигуре

са мачем и штитом: други крилатог лава. Опет недалеко од њих, још једна кула⁷, богатија од свих раскошних по својим украсима: чак и овде, где је све раскошно, носила је у висину велико око, сјајно од злата и најтамније плаве боје; дванаест знакова насликаних на њему и сунце које се окреће око њих, док изнад њих, на звук звона, два бронзана дива ударају маљевима у сате. Издужен трг са високим здањима од најбељег камена, окруженим лаганим и прелепим луковима, делимично је доприносио овом очаравајућем призору; а ту и тамо подижу се весели јарболи за заставе, затегнути од тротоара овог плутајућег тла.

Мислим да сам ушао у Катедралу и пролазио испод њених многих лукова, ходајући целом њеном дужином. Велика и сањива структура огромних пропорција; златна са старим мозаицима, испуњена миомирисима, магловита од дима тамјана, непроцењиве збирке драгог камења и метала, који сјаје кроз гвоздене шипке, света због моштију светаца, са дугиним бојама на стакленим прозорима, тамна од изрезбареног дрвета и обојеног мрамора, непојмљива у својој огромној висини и дужини, која сјаји под сребрним лампама и жмиркавим светлом, нестварна је, фантастична, свечана и потпуно недокучива. Помислио сам да сам ушао у какву стару палату, корачао кроз тихе галерије и просторије Већа одакле су стари владоци ове господарице на води строго гледали напоље са окачених слика на зидовима, где су њене галије са високим прамцем, још увек победничке на сликарском платну, водиле битке и освајале од давнина. Учинило ми се да сам лутао ходницима њене некадашње снаге и тријумфа, а сада су били голи и празни,

и сањарио о њеном поносу и несталој моћи: јер то је била прошлост, све прошлост: чуо сам глас који каже „Неки знаци њене древне владавине и неки утешни разлози за њен пад, још увек се овде могу видети!”

Сањао сам да су ме повели у неке заштићене просторије које су водиле у затвор близу палате, одвојеном високим мостом преко уске улице и који се звао, како у сну начух, Мост Уздаха.

Но, најпре сам прошао поред два назубљена отвора у каменом зиду, лавља уста, безуба, где сам, у неспокојном ужасу мог сна, мислио како су недужни људи оптужени пред старим, злобним Већем, много пута бацани ноћу кроз њих. Када бих видео просторију Већа у коју су такви затвореници вођени на испитивање и врата кроз која су излазили као оптужени, врата која се никада нису затварала за човеком остављајући му живот и наду у будућност, моје срце би тада свисло од жалости.

Био сам још више погођен када сам се, са бакљом у руци, спустио из дана пуног радости, до два низа, једног испод другог, тмурних, грозних, страшних камених затворских ћелија. У њима је владао потпуни мрак. Свака је имала округлу рупу на свом масивном зиду, где је некада, свакодневно, стављана бакља, да би се осветлио затвореник унутар ње, тек на пола сата. Затвореници, под овим треперавим, кратким зрацима светлости су урезивали и усецали натписе у поцрнеле сводове. Видео сам их. Њихов напор уз помоћ врха зарђалог ексера је кроз многе генерације надживео и њихову агонију и њих саме.

У једној ћелији, како сам приметио, ниједан оптуженик није остао дуже од двадесет четири сата, већ на самом улазу живот би му био окончан. У другој ћелији, исто тако суморној, у којој је у поноћ долазио исповедник – калуђер, у браон мантији са капуљачом по дану, али у поноћ у том тмурном затвору он би постајао гасилац наде и весник убиства. Стајао сам на месту где је у исти страшни час затвореник обећен после исповедања, па сам, скрушеног погледа и нечујан, дотакао врата кривице, кроз која је гломазна врећа са телом погубљеног, изнета у чамац и одвезена и потопљена тамо где је смрт већ чекала са својом размакнутом мрежом.

У једној ћелији, како сам приметио, ниједан оптуженик није остао дуже од двадесет четири сата, већ на самом улазу живот би му био окончан. У другој ћелији, исто тако суморној, у којој је у поноћ долазио исповедник – калуђер, у браон мантији са капуљачом по дану, али у поноћ у том тмурном затвору он би постајао гасилац наде и весник убиства. Стајао сам на месту где је у исти страшни час затвореник обећен после исповедања, па сам, скрушеног погледа и нечујан, дотакао врата кривице, кроз која је гломазна врећа са телом погубљеног, изнета у чамац и одвезена и потопљена тамо где је смрт већ чекала са својом размакнутом мрежом.

Око ове тамнице у тврђави и потапајући њен нижи ниво, вода је ли-зала грубе зидове споља и прекривала их влагом и блатом; носећи мемљив коров остајала је ван пукотина и напрслина као да су само камење и решетке одбијали да је пропусте. Водом су се глатко уклањала тела тајних жртава државе, те невидљиве улице као да су кретале за њима и водиле их попут окрутног официра, тамо је текла иста вода која је испуњавала и мој сан.

Спуштајући се степеницама, за које мислим да су се звале, Степе-нице Дивова, умислио сам да призивам сећање на неког старца који абди-цира, у тренутку док се спушта низ ове степенице спорије и нејако и док очекује звоно које објављује његовог наследника. Лагано сам црним чамцем клизнуо низ воду док нисмо стигли до старог Арсенала који су чувала че-тири мермерна лава. Мој сан је постао страшнији и невероватан, јер је изнад тела једног од њих било уклесаних речи и реченица, не зна се када и на ком језику⁸, тако да њихово значење остаје мистерија за свакога.

Овим местом за градњу бродова одзвањао је звук маљева и радова у току, јер, како ми рекоше, прошла је некадашња слава града. Заиста, чинило се да сама олупина плови морем са чудном заставом подигнутом на њеним достојанственим местима и са странцима на њеном кормилу. Раскошна барка у којој је некада њен вођа ишао напред, помпезно, да освоји океан; она, помислих, не лежи више овде, али на њеном месту налазио се мајушни модел направљен од сећања на некадашњу моћ; па је причао приче из про-шлости (тако су и снажни и слаби проклети у прабини) скоро исто тако убедљиво као масивни стубови, лукови, кровови подигнути да надкриле ве-личанствене бродове чија сенка више није падала ни на воду ни на земљу.

Арсенал је и даље ту стајао. Похаран и упропашћен, али и даље бро-доградилиште. Уз црвени барјак преузет од Турака, клонуо је на мемљивом ваздуху свог кавеза. Овде су гомилани раскошни оклопи ратника, само-стрељи и стреле, тоболци пуни стрела, копља, мачеви, бодежи, топузи, шти-тови и тешке секире. Комади од кованог челика и гвожђа дочаравали су изглед немани на коју би јуначки коњ личио под металним шкргама, а једно оружје са опругом (које је било довољно лагано да се носи на грудима) направљено је да изврши своју дужност бешумно, и намењено за убијање људи отровним стрелицама.

Видео сам један орман или сандук препун одвратних предмета за мучење, ужасно смишљених да вежу и прикљеште, здробе и ломе људске кости и размакну их и уврну мучењем неподношљивим као хиљаду смрти. Испред њега су се налазила два гвоздена шлема, са деловима за груди, на-прављеним да се причврсте за главе живих мученика, а за сваки је била при-чвршћена ручица или наковањ, где би могло опуштено да се наслони и приљубљеног ува, да се слушају јадиковање и исповести затворених не-срећника. Било је страшне сличности са људским обличјем, ови калупи су

били знојавих лица, пуни бола и грча, да је било тешко замислити их празне; а страшна изопаченост, која се задржала унутар њих, чини се да ме је пратила када сам враћајући се опет у чамац, отпловио у неку врсту врта или јавног шеталишта на мору испуњеног травом и дрвећем. Но, заборавио сам их када сам стајао на најудаљенијој обали, у сну, и гледао преко таласасте воде до залазећег сунца, испред мене, на небу и у води, разливене нијансе grimизне боје, а иза мене се цели град на површини воде разлагао у линије црвене и љубичасте.

У раскошном чуду тако ретког сна, мало сам обраћао пажњу на време и мало схватао његово пролажење. Али било је дана и ноћи, када је сунце било високо и када су се зраци светлости лампе кривили у води, ја сам и даље пловио, чинило ми се, док је клизаве зидове и куће заплъускивала надошла плима, а мој је црни чамац, ношен водом, клизио низ улице.

Понекад, кад бих пристајао пред вратима цркава и огромних палата, лутао сам од просторије до просторије, од једног до другог крила зграде, кроз лавиринте богатих олтара, древних споменика, натрулих апартмана, где је намештај који изгледа што грозно, што гротескно, већ увелико трулио. Било је слика, препуних такве непроменљиве лепоте и израза, са таквом страшћу, истином и снагом, да су се чиниле пуне младости и свежине међу сијасет утвара. Мислио сам да су се често преплитале са некадашњим градом: својим лепотама, тиранима, капетанима, патриотама, трговцима, дворанима, свештеницима: не, него са својим камењем, циглама и јавним местима: све што је и даље живело око мене на зидовима. Силазећи онда неким мермерним степеништем где је вода достигала до првих степеника, опет сам се вратио у чамац и наставио пловидбу својим сном.

Пловио сам уским пролазима, где су столари, радећи за стругом и длетом у својим радионицама, бацали светло право на воду, а оно се пружало као травуљина или падало преда мном у замршеном снопу. Поред отворених врата, распаднутих и натрулих од непрестане влаге, танки прут лозе се зелено и светлео правећи необичне сенке на тротоарима својим треперавим лишћем. Поред кејева и тераса жене су, под елегантним веловима пролазиле и враћале се, а беспослени лежали опружени на сунцу, на каменим плочама и на степеништу. Поред мостова такође је било доколичара, који су траћили своје време и гледали околу. Пролазио сам испод камених балкона, подигнутих на вртоглавој висини, испред највиших прозора најзвизишенијих кућа. Поред баштенских парцела, тротоара, светилишта, запањујућих стубова архитектуре – готских, сараценских, фантастичних са маштом свих времена и земаља. Поред зграда које су биле високе и ниске, и црне и беле, и праве и искривљене, безначајне и величанствене, смеле и строге. Пробијали смо се између замршеног клупка чамаца и барки и најзад одмицали ка Гранд каналу! Тамо, у неухватљивости мог сањарења, видео

сам старог Шајлока⁹ како овде-онде пролази мостом са изграђеним радњама, а који очекује у жагору људи, и једну прилику што ме на Дездемону¹⁰ подсети, која се пружила да кроз решетке жалузина убере цвет. И у мом сну, помислих да је Шекспиров¹¹ дух већ напољу негде на води и да клизи кроз град.

Ноћу, док су гореле две заветне свеће пред иконом Девике Марије, у галерији ван велике катедрале, близу крова, замишљао сам да је велика Piazza Крилатог Лава била бљесак радосног светла и да је цели њен пролаз са луковима врвео од људи; док су људи свраћали у сјајне кафеџе¹² који су излазили на трг, а који се, мислио сам, никада нису затварали него су радили по целу ноћ. Када су бронзани дивови откуцали звоном поноћни час на сат кули, мислио сам да су живот и забава града смештени баш ту и како сам пловио даље, упоредо са утихнулим доковима, видео сам начичкане чамце, ту и тамо, који су лежали у свој величини на камењу, са уснулим чамцијама умотаним у своје огртаче.

Но, близу докова и цркава, палата и затвора, вода је вечито лизала њихове зидове и избијала на тајним местима града. Нечујна и будна, оба-вијала је све својим многобројним, невидљивим рукама попут старе змије, чекајући време, мислио сам, када ће људи погледати доле, у њене дубине, због било ког камена некадашњег града који би подсетио на његову господарицу.

Тако сам пловио све док се нисам пренуо из сна на старој пијаци у Верони. Од тада сам много, много пута мислио о овом чудном сну на води, помало се питајући постоји ли још тамо, и да ли је њено име још увек ВЕНЕЦИЈА.

Превод: Гордана Пешић

¹ Уредбом Републике Венеције из 1562. године, све гондоле су морале бити црне боје како би се спречила разметљивост имућних људи. Изузетак су биле посебне прилике када су се гондоле украшавале цвећем. (прим.прев.)__

² Гробље: Острво San Michelle са истоименом црквом (итал: Chiesa di San Michelle in isola), једном од првих ренесансних здања у венецијанској лагуни. San Michelle се налази у саставу насеља (и тал: sestire) Cannaregio. У склопу острва смештено је Гробље San Michelle, где је поред локалних становника Венеције, ту сахрањена и неколицина познатих личности, поред осталих и Игор Фјодорович Стравински (1882–1971), руски композитор, пијаниста и диригент, као и Езра Паунд (1885–1972), амерички песник и критичар. (прим.прев.)

³ Piazza: Трг Светог Марка (итал: Piazza San Marco) (прим.прев.)

⁴ Палата: Дуждева палата на тргу Св. Марка (итал: Palazzo Ducale) (прим.прев.)

⁵ Катедрала: Црква Св. Марка (итал: Basilica di San Marco) или венецијанска катедрала. (прим.прев.)

⁶ Торањ: Чарлс Дикенс овде говори о старом звонику Св.Марка или (итал. Campanile), који се срушио 1902. године, а на његовом месту је деценију касније подигнута идентична копија старог звоника високог непуних стотину метара. (прим.прев.)

⁷ Кула: Сат кула (итал: Torre dell' Orologio) (прим.прев.)

⁸ Арсенал: Арсенал Венеције (итал: Arsenale), датира из 12. века, а у 16. веку је постало највеће бродоградилште поморских пловила на свету. Насупрот капији из 15. века и улазу у бродоградилште, налазе се две куле са каменим лавовима, симболом свеца заштитника Венеције, Св.Марка. Натписи на статуи лава са леве стране су представљали загонетку све до 19. века (када је Чарлс Дикенс обишао Венецију, 1844. године). Идентификован рунски натпис је у облику змаја и поприлично оштећен услед загађења и влаге, али до данашњег дана постоји неколико успешних покушаја превода. (прим.прев.)

⁹ Шајлок: Лик Јеврејина Шајлока из Шекспирове драме „Млетачки трговац.” (прим.прев.)

¹⁰ Дездемона: Лик венецијанске лепотице Дездемоне из Шекспирове драме „Отело” (енг. Othello). (прим.прев.)

¹¹ Шекспир: Вилијам Шекспир (William Shakespeare, чувени енглески драмски писац (1564-1616). (прим.прев.)

¹² Кафеи на Тргу Св. Марка. Један од описаних и најчувенијих, као први кафе у Европи, Кафе FLORIAN, датира из 1720. године. (прим.прев.)

ПОВРАТАК У СОРЕНТО

У току лета од Рима ка Напуљу, у срцу регије Кампанија (Campania), на нашој мапи засветлио је Соренто као овогодишња летња дестинација. Посетили смо га на кратко, пре пар година, на пропутовању ка крајњем југу Италије. На тек одшкринута врата овог ужурбаног града на литицама, покуцали смо поново, са жељом да истражимо не само Сорентинско полуострво и Напуљску регију, већ и чувену Амалфи обалу.

Соренто је туристички град, који се налази на истоименом полуострву, овенчан је дугом историјом, мистеријама, легендама и бројним освајачима који су овде оставили свој неизбрисиви траг. Основали су га Етрурци, а освајали многи почевши од Римљана, Византинаца, Лангобарда, Нормана и Сарацена.

Црква Св.Фрање из 14. века, са прелепим унутрашњим двориштем, данас је омиљено место за венчања многих европских парова. Ту су још и Сорентинска катедрала, Базилика Св. Антонина, Трг Тасо, Вила комунале и пре свега, предивна тераса с погледом на Везув и на нестварно плаво Тиренско море. Уколико трагате за дугим пешчаним плажама, у Соренту, као и у читавој регији их нећете пронаћи. Довитљивост мештана је невероватна,

па се тако можете спустити до импровизованих платформи на стенама, око-
митим степеницама, лифтовима или бродовима. Називају га још градом
сунца и цвећа, сасвим оправдано.

На шездесетак километара је и Напуљ, центар регије, милионски
град, трећи по величини у Италији после Рима и Милана. Данас можда по-
знатији по великој стопи криминала и Камори (Самора), него по предивним
замковима Castel Nuovo, Capuano, della Ovo и Sv. Elmo, овај пренасељени
град вреди обићи. Ту су још и фантастично очувани локалитети Помпеја и

Херкуланум, градови разорени у катаклизмичној ерупцији Везува 79. године, који су прекривени пепелом и лавом откривени у 18. веку. Историја дуга 700 година, ових античких градова, тако видљива на очуваним трговима, форумима, вилама, мозаицима, стециште је милиона туриста.

Недалеко од Напуљског залива је острво Капри, монденско летовалиште и дестинација познатих светских звезда и европске елите. На хиљаде бродова, јахти, крузера усидрено је у Марини Гранде, луци из које се за десетак минута вожње стиже до места Капри и Анакапри. Због тренутне пре-насељености, свака даља градња на острву је обустављена а цена квадрата креће се око 25000 евра. Капри је саткан од сјаја, гламура и луксуза али и од дуге историје, пријатне климе и фантастичног рељефа. Ово чудесно острво, било је инспирација многим уметницима, песницима и философима. Римски император Тиберије владао је царством у последњим годинама свог живота управо с Каприја. Једна од атракција је плава пећина Blue Grotta, у којој се природно светло пробија кроз пукотине у стени и ствара предивну рефлексiju. Уколико имате среће, успећете да је посетите после вишечасовног чекања.

Амалфи обала, добила је назив по истоименом граду Амалфи, некадашњем рибарском селу, које је захваљујући туристичкој визији италијанске владе постало престижни и незаобилазни део италијанске ривијере. Због природних лепота и бисера архитектуре, од којих неки сежу до средњег

века, обала Амалфи је 1997. проглашена УНЕСКО-вом културном баштином. Почевши од градића Vietri sul Mare, па све до Позитана, обалу повезује чувена кривудава Strada Statale, на стотинак метара изнад мора. Гужве су несносне, те се релативно мале раздаљине прелазе сатима. Тако је Амалфију најлакше прићи с мора. Живописне грађевине уткане у стенама, катедрала Св. Андреа из IX века са предивним мозаицима и каменом декорацијом у стилу маварских палата, крипта у којој се налазе мошти свеца, у 13. веку пренесене из Константинопоља, само су један од разлога да посетите овај предиван градић. Све је у знаку лимуна. Чувени су по производњи огромних примерака овог агрума и производима од истог. Сладолед, граните, ликери, чувени амалфански Limuncelo. Узане стрме улице, сувенирнице, мали тргови, обиље ресторана чине Амалфи идеалним местом за летњи провод, наравно, уколико вам не смета гужва. За нешто мирнији одмор, у непосредној близини је градић Атрани.

Мноштво малих увала, кристално чисто море и 20 минута вожње бродом довешће вас до Позитана, још једног бисера Амалфи обале. Град је прилично комерцијализован. Посети га највећи број америчких туриста, те су и цене прилагођене њиховом џепу. Престижни ресторани, попут *Рада*, уткани су у утробу планине Латаро, која се уздиже над Позитаном. Најдужа шопинг улица наткривена стаблима бугенвилије, одвешће вас до пешчане плаже у самом центру. Симбол града је и Црква Santa Maria Assunta, са куполом у маварском стилу и предивним златно-белим ентеријером. Разно-

бојне фасаде зграда начичканих дуж литица, виле, прескупи хотели, приватне плаже и марине, дају овом месту чар гламура али и неописиве лепоте и победе човека над природом. Сваки педаљ отет од камена, импровизоване баште, чак и мали виногради, увале са начичканим бродовима, сакривене пећине, куће највећих светских глумаца и државника а пре свега културно наслеђе, чине ову обалу тако посебном.

И да се вратимо у Соренто и на чувену песму **Torna a Surriento** (врати се у Соренто) наpolitанску песму насталу 1902. године, коју су изводили највећи светски музичари од Синатре, Елвиса Прислија до Паваротија.

*Гледај овај врт
овај мирис наранџи,
Мирис тако пријатан
Улази у средиште срца...*

*А ти кажеш: **Одох, збогом**
Одлазиш из мог срца
Из земље љубави
Имаш ли срца да се не вратиш?*

Једно је сигурно, ваља нам се вратити у Соренто.

Ивана Нецков Грубишић

La Vida de Cuba

Нисам желела да ову годину, коју једва чекам да испратим, проведем без сунца. Зато сам у њој на знак питања, које је стајало уз реч Куба, ставила тачку. Бар привремено. А било је много лакше и брзе отићи до Шпаније али то не био ни мој избор, а ни мој пут. Познајем довољно себе и знам да сам увек бирала тежи пут, ма како се он звао и ма колико дуго трајао.

Куба није земља. Путовање у њу није одмор. Куба је школа за оне који се усуде. Свако треба бар једном у животу да оде на Кубу како би научио да препозна и цени праве вредности.

Овде је далеке 1492. године стигао Колумбо, а онда су уследиле робовласничке поделе. Овде је 1959. године дошао ембарго, а ја сам, по обичају, закаснила. Ево ме тек 2017. године.

Кад Кубанци једном изађу из ембарга биће то као крај рата, који траје више од пола столећа. Што је много, много је. Све ово је за њих пут до бољег сутра и тај пут им се много одужио. На лицима ових људи се види огорчење, а ја сам се упорно трудила да изазовем и видим осмех. Пар пута сам и успела у томе, мада они не деле осмехе на изволте и не дочекују туристе са доброшлицом на лицу, а ни у речима. Куба је, чини ми се, отворила прозоре али не и врата.

И док у Хавани гледам ладе и москвиче како одскачу по рупама на путевима, питам се да ли су ово стварно кола или неки аути који су ту игром случаја већ пола века као успомене на нека далека детињства. Ти аути су и даље ту јер због својих димензија никако не могу да се уклопе у зграду музеја детињства. Видех и Кубанце како седе на улазима у своје куће. Обучени су само у шорцеве. И пуше цигаре.

Купих кожне сандале на пијаци San Nose. Рече ми млада продавачица да се зове Марта и да ће бити ту кад дођем поново, за четири године. Пожелесмо једна другој срећне празнике и растадосмо се, а ја се још питам да ли сам поткачила вирус Кубе. Многи пријатељи и путници, које сам успут срела, овде долазе по већ три, четири и више пута. Видех у неколико наврата у пешачкој зони центра Хаване две Кубанке обучене у њихову народну ношњу. То сваком туристи изгледа као прилика за лепу фотографију. И оне то знају. И као да нам читају мисли, чим се ми ухватимо камера или мобилних телефона да их снимимо, оне једном руком одмахују, дајући нам тако на знаје да је то забрањено, а другом трљају палац о кажипрст и указују и на ону другу могућност. Паре и овде врте све. На излазима из неких продавница су поставили службенике из обезбеђења, који свима прегледају кесе и рачуне. Ипак, руку на срце, ова неразвијена земља има нешто чиме се многе развијене земље не могу похвалити, а то је оно што је бесплатно а и најважније. Здравство. И школство. И за то им скидам капу.

Овде се данима једе прекувани пиринач, помешан са црним пасуљем. Природа и клима су им биле наклоњене и подариле су им доста тропског воћа али им је зато сваки дан кад у супермаркет стигну јабуке прави празник. Доста пију рум и од милоште га зову витамин Р. Куба и рум иду руку под руку, то је нешто као Шкотска и виски и могло би се рећи да је то нераскидива веза. Најбоље пиво им је *Cristal*, а пије се и пина колада као и мохито коктел.

Куба је специфична земља и по томе што се у њој свако друго мушко зове Ернесто. Људи се овде, више него игде другде, труде да сами себе ослободе. Они имају достојанство и понекад умеју да дају и више него што имају. У то сам се лично уверила и много сам им захвална.

Зграде диљем Хаване једва чекају да их рестаурирају али су и поред тога невиђено лепи хибриди стилова, боја и идеја. И све их неумитно нагриза зуб времена.

Овде се њишу краљевске палме, слободно шетају и не лају пси, мачке се мотају око таксија а чујем и како кукуричу петли.

Куба је земља салсе и саксофона. У њој се деца рађају са музиком у куковима. Куба је и земља цунамија, промена и цигара. Свуда се пуше *sohiba, monte cristo* и *romeo и јулија*. Хавана мирише на њих, а тај мирис се меша са мирисом дизела и папаје. Чини ми се да је Куба и у добру и у злу у прошлом времену. Долазак у њу ми је и изгледао као путовање у прошлост и на почетак свега.

Недостаје ми цела прва седмица записа. Папири се лако губе, али ја умем да их чувам. Не знам како ми се ово догодило. Нећу се много освртати на смештај као ни на хотелске проблеме. То намерно прескачем.

Памтим и вече кад нас је испред хотела сачекала мајка са четворо деце. Имала је три сина и једну кћерку. Није нам тражила новац, него сапун и шампон из хотела. Да хотел није имао 22 спрата и четири лифта од којих је само један радио - а јесте, и да ја нисам била смештена на тринаестом спрату – а јесам, ја бих се из цуга вратила до собе и донела јој то што је тражила. Наше мало је њихово много. Једна од три моје пријатељице им је рекла да нема ни шампоне, ни сапуне али да има нешто друго за њих. Отворила је новчаник и дала им новчаницу којом је требало да плати своју вечеру, а овој земљи двојне економије они са толико могу да прехране четворочлану породицу месец дана. Додуше, не могу они много да купе за то али могу оно основно, а то им је пиринач и црни пасуљ, а они на томе и живе. Оно што је уследило била је сцена за незаборав. Тад је жена са оно четворо деце кренула према нама, све су нас појединачно изгрлили и изљубили у знак захвалности, а она мала девојчица коврцаве косе није никако хтела да се одвоји од мене. Мислила сам да ће ми срце пући од туге, али то се није десило. Друга пријатељица је критиковала ону која им је дала новац рекавши да им прелако даје новац и да нема контролу над оним што ради јер им је дала много новца, а она је оћутала. Потом ми је пришла и рекла:

– *Знам ја добро шта и зашто радим. Она само мисли да не знам. Ја још памтим како је моја мајка морала да прода све што је имала, чак и венчани прстен, да би прехранила мене и брата. Зато ми је највеће задовољство да помогнем кад видим породицу и малу децу.*

Свет ће бити спасен све док у њему још има оних који овако реагују. То сам тада помислила али нисам гласно изговорила, већ сам само загрлила пријатељицу крај себе.

На путу за Варадеро упознала сам Кенију. Кад сам је питала да ли је из Кеније, рекла ми је да није и да је била жеља њених родитеља да јој

дају то име. Она је на том путовању била наш туристички водич и било је очигледно да је то радила преко воље. Штета, баш штета. Није ваљда зато студирала језике пуних 6 година. Ипак, она је била један од оних срећника који могу да спавају на послу, па је већи део пута преспавала. Моје пријатеље из Норвешке је питала и имају ли да јој дају чоколаду.

У Варадеру су ме сместили у собу у којој ништа није штимало. Кад сам пријавила кварове, обавестили су ме да ће доћи мајстор да све то поправи. Ја сам им рекла да нема мајстора који може тако брзо да поправи све те кварове. Мајстор је стварно дошао релативно брзо и одмах је за мање од три минута „поправио“ сва три квара, водокотлић, туш и тв. Нисам могла да се суздржим а да га не питам колико ће то све да функционише тако, а питала сам га и где је завршио тај брзи курс за мајстора јер сам и ја заинтерсована да га похађам.

Следеће јутро сам дочекала неиспавана и сва у пликовима од уједа комараца. Тад ми је стварно пукла већ замршена трака и отишла сам поново да се жалим на рецепцији. Рекли су ми да ми могу понудити да напустим собу у 2 поподне уместо у 12 што ми је уштеда 25 цуца.

– *Мени треба компензација. Ја то тражим а што се собе тиче, могу и сад да је напустим. То што ви нудите није компензација, него само казна. Молим вас да ми омогућите да причам са менаџером.*

– *Дођите у 9. Она тад почиње да ради.*

И била сам код ње у 9 а било је још неколико незадовољних гостију. Она ми је поклонила своје време и пажњу и поновила оно исто што су већ били понудили. То сам одмах одбила. Рекла је да не могу да ми врате новац, јер нисам платила њима него агенцији. Питала ме је шта ја предлажем како да ми помогне. Опет сам јој рекла да тражим компензацију. Она је онда понудила да ме пребаце у собу боље категорије, са погледом на море. Ја сам

јој се захвалила и додала да је то непотребно и да ја могу одмах да изађем из собе јер сам овде због сунца, витамина D и пешчане обале плаже, а не због собе. Рекла сам и да ми није потребан никакав луксуз јер на њега нисам ни навикла, него само оно основно и да то буде функционално. Додала сам и да немам намеру да дреждим на њиховој рецепцији, као ни да проводим драгоцене и скупо плаћени годишњи одмор селећи се од собе до собе, јер они нису ни проверили да ли у њима све функционише кад су ми дали кључеве. Рекла сам да није моја дужност да пријављујем кварове, него је њихова обавеза да их отклоне пре него што туристима дају кључеве. Изнела сам јој отворено и своје мишљење о томе како се они односе према туристима и да су само заинтересовани да их „помузу“. Она је онда почела да пише белешке. Вероватно то никад раније није ни чула од незадовољних гостију, а било их је. Нисам ја једина. Има их и сада. Неки много фини људи. Чекају у реду да јој се жале. Рекла сам јој да њиховим туристичким радницима на лицима пише презир и да се из авиона види да су огорчени, али да ми нисмо ти који су им ставили ембарго и да то огорчење не треба да усмеравају према нама, који нисмо ту због луксуза него смо дошли од којекуда и одасвуда због сунца и мора, као и да лично допринесемо развоју Кубе и много смо платили да бисмо ту били. Рекла сам јој да је и за њу као и за хотел и за Кубу много боље да ми дају компензацију, него да о свему овоме читају на интернету јер ја о томе морам писати. То дугујем себи јер тако лакше прелазим преко лоших ствари. То је моја терапија. Крај који је уследио је и мене саму изненадио. Добила сам и више него што сам очекивала.

Понудила ми је портира да ми помогне у ношењу пртљага, што сам одбила, јер сам имала само једну малу торбу. Онда је она кренула са мном ка оној соби са погледом на море и лично ми је откључала врата. Потом ми је донела шампањац са чоколадом, упакован у целофан са црвеном украсном машиницом. Непотребно је рећи да је то све на Куби луксуз, који мало ко може себи да приушти.

У два поподне сам им вратила кључеве и од те друге собе и они су ми рекли да ме већ чека такси.

- *То је вероватно грешка. Ја се враћам за Хавану аутобусом.*
- *Не. Вас вози такси.*
- *Али ја сам овде са још двоје пријатеља.*
- *И они ће путовати таксијем са вама.*

То је било друго пријатно изненађење, а и храна и услуга у ресторану су тог дана били на нивоу.

Моји прјатељи из Норвешке су увек били заједно и имали су јако лепе, рекла бих исте очи па сам се ја упорно питала како је могуће да се тако сретне пар са истим очима. Одговор ми је дала генетика, јер су они били син и мајка.

На Варедоро плажи сам упознала и туристе из Сибира, који су тог дана тек били допутовали. Оставили су иза себе -20 степени а сад се овде пеку на +30. Видели смо се и на вечери. Они су у ресторану били једини гости, који су се појавили у јакнама.

Мохито је коктел енергије и он зближава и упознаје људе. Има га ако има нане. А некад ни ње нема. Немају добре и редовне испоруке јер имају проблема са дизелом. Пијући мохито са пријатељима упознали смо и Мелани. Она је управо била допутовала из Канаде и пошла је да нађе плажу али се ту зауставила да проба коктел. Обукла је неки шорц и мајицу и обула оне црне чизме што иду и преко колена.

– *Топлије је овде него у Канади.* – рекох јој ја.

– *Знам, али мени су изгубили пртљаг, па немам ништа друго да обујем.*

Ах, те авио компаније. Стално нешто забрљају.

Толико о Варадеру који красе и 24 километра пешчане плаже и који сам посетила 24. децембра, коју мало по чему желим да памтим и једва чекам да је испратим.

На плажи Хаване је један црнац привукао свој пешкир мени и почео да мастурбира. Кад сам га замолила да да то ради негде друге, рекао је да хоће, устао и отишао.

Ангола нам је послала у хотел пун аутобус нових туриста. Били су јако бучни и арогантни. Један од њих је носио вечеру у пластичној посуди и у повратку са вечере је на силу ушао у лифт, иако смо му рекли да нема више места. Био је низак и подигао је чинију изнад своје главе, а при томе се поклопац отворио и пасуљ са луком и уљем из ње је завршио на десном рамену моје нове, тиркизне хаљине. Од даље конфронтације ме је заштитио Џон, а Данијел каже да је то био он. Другом приликом је један од њих, држећи се за главу у пуном лифту почео да се сагиње и од свих присутних у лифту нашао је за шодно да се ухвати за моје ноге и опасао их је преко листова својим рукама. Кад је лифт стигао у приземље, он се једноставно подигао као да му није никад ни било лоше и отишао даље својим путем.

Било је током мог боравка на Куби и дана у којима је све било музика. На Куби се сви рађају са музиком у срцу и у струку. На сваком углу Хаване чула се салса, помешана са звуцима саксофона.

Куба није само море. Куба су и висине оне планине Вињалес, коју зову и успавани слон. На путу до ње смо били у фабрици дувана. Рече нам фармер који је мотао дуван да од пуне зараде фармери попут њега добијају само 10% за своју породицу. Онда је додао да је његова породица велика. То је доказ да Куба није само Хавана.

Куба су и боје које се сливају једна у другу. Куба су и лекови. Праве их на биљној основи и продају и без лекарског рецепта. Кад сам размиш-

љала шта да радим са остатком кубанског новца који нисам потрошила јер нисам отишла до Тринидада, да не бих поново мењала валуту, одлучила сам да одем до апотеке. После библиотеке, апотека је моје друго омиљено место за изласке. Ко о чему, баба о звиждању. Кад сам им рекла да знам да они имају најбољу медицину на свету, њихова лица су се развукла у осмехе. Онда сам их питала шта ми могу продати, а да ми уз то могу гарантовати да ми то неће одузети на аеродрому. Питали сам и имају ли они лек за артритис, а они су се опет насмејали.

– *Немојте ми рећи да немате лека за артритис јер немате ни артритиса. Лако је вама. Ви имате сунце и free витамин D. А имате и витамин R.*

Сетила сам се и оног свог туристичког водича из Хаване који ми је рекао да му је жеља да пре него што умре види снег.

Ипак сам купила крему за лице са колагеном и витамином E.

Боје Кубе су и боје мора, неба и песка, као и боје кућа у којима још живе они који никад нигде нису ни отишли са Кубе као и оних које су више од пола века напуштене. Ембарго је урадио своје.

И кад служе мохито, пина коладу и сладолед они све то раде са стиллом. Увек мисле и на декорацију. Већ дуго ми нигде није пријао сладолед као овде. Био је од бадема, а у посуду су ставили прелив од менте. Та дивна зелена боја се лепо уклопила са бојом сладоледа.

Језик је и овде прича за себе. Некад је језик говор тела, а некад је њихово СИ неизговорено Не. Они кажу Си али не ураде ништа. Кад им се поново обратите, они онда по пола сата окрећу неке телефонске бројеве и све то се заврши са Но. И кажу вам да треба поново да дођете. Кад их питате зашто, они вам кажу да морате све то да потврдите. Ништа овде не може да се заврши без три пута.

У банкама немају никад довољно новчаница да замене валуте, па и ту траже да дођете поново, јер ће на крају дана имати више новца. Није ми одговало да се враћам на крају дана па сам одлучила да одем следећег јутра. Уђем у банку и видим да сви седе. И службеници И странке. Гледам ја у чуду и питам их:

– *Да ли радите?*

– *Радимо.*

– *Како радите кад сви седите и очигледно је да не радите?*

– *Не можемо да радимо јер нам не раде компјутери.*

– *Зашто не раде?*

– *Пао нам је систем.*

– *Кад ће да прораде компјутери?*

– *Не знамо. Дођите ви за пар сати поново. Ако прораде ускоро.*

Добро дошли на Кубу.
Добро и отишли са Кубе.

Кад сам по трећи пут дошла у банку службеница је гледала у мене, мој пасош и ћирилична слова у чуду. Онда ме је упитала како се стварно зове та земља из које сам ја. Рекла ми је и да она никад није ни чула да постоји земља која се зове Србија и у којој је службено писмо ћирилица. Тад се са њим срела први пут.

На наш базен су долазили и Кубанци са децом. То су она иста деца, која вире иза оgrade и труде се да нешто кажу и на језику који не знају. Питале су ме те девојчице на енглеском како се зовем а онда су се све скупиле да заједно смисле шта после да ме питају. Одлука је пала да то буде питање:

- *Колико ти је година?*
- *То није питање за даму.*

Ту су се оне збуниле јер нису разумеле одговор али их ни то није спречило да ми кажу да је једној од њих, која се звала Емили, рођендан. И ја сам јој поклонила хемијску оловку. Њеној срећи није било краја.

Нисам ипак њима дала чоколаду него сам је поклонила Барбари. Она је радила у кухињи и срела сам је првог дана кад сам отишла у ресторан на доручак. Она је чистила сто до оног за којим сам ја седела и уздисала:

- *Eeeee, ла вида, ла вида*
- *Јеси ли то мене звала или кукаш да ти је тежак посао?*
- *Нисам те звала.*
- *Али рекла си моје име. Ја сам Вида.*
- *Ја сам Барбара.*

И она би ме сачекала сваког другог јутра, јер је сваког првог била у неком другом ресторану.

У Хавани су нас свуда. питали одакле смо. Они не знају енглески и то је оно што углавном говоре странцима.

Кад сам шетала по граду са пријатељицом из Мексика питали су нас:

- *Одакле сте ви кад сте тако беле?*

Мислим да сви треба бар једном да одемо на Кубу и да тамо увидимо колико мало знамо о свету и животу, о људима и нотама, о сунцу и да спознамо колико смо слепи код очију јер не ценимо оно што имамо.

Жеља ми је била да на лицу људи Кубе видим осмех. Није ми се много пута испунила. Уживала сам да их слушам како причају језик који не знам. Уживање је гледати их како се поздрављају и љубе у образ и како на ручују кафу и како певају, играју и свирају. Давно сам научила да кад сам станац у земљи чији језик знам, онда не треба ни да га користим да причам. Треба само да слушам. Тад сам ја њима невидљива, па самим тим и боље чујем. А волим и да посматрам говор тела. Мислим да све то што видим, као и језик који чујем, има своју музику.

Путовање ка аеродрому у Хавани ми је личило на отмицу. Таксиста се прво издерао на хотелске раднике, јер су му дали погрешно име хотела а онда је наставио да вози без речи пуних 40 минута. Кад сам коначно стигла и одахнула кренувши ка улазу у аеродром, зауставила ме је службеница рекавши да морам да чекам на објаву лета и да тек онда могу да уђем у зграду аеродрома. Нечувено, а истинито.

Чекајући авион упознала сам оца и сина који су путовали за Лондон, али другим авионом и на други аеродром. Пријало ми је да са њима поразговарам, а онда смо открили и да живимо веома близу и да можемо да поделимо трошкове таксија до куће, али нисмо летели на исти аеродром. Срела сам и једну Гркињу која се већ пет година враћа на Кубу, јер је ту нашла момка. Шапнула ми је и да је он много сиромашан и да јој је увек замерао кад би неком оставила бакшиш, јер је било боље да њему да тај новац будући да га он нема. А она је навикла да кад оде на одмор свима даје бакшиш.

Солеж сам упознала у авиону током лета за Цирих и она ми је рекла да живи у Паризу, а ја њој да иако живи тамо видим да није Парижанка. Питала сам је шта ради. И она је била одушевљена мојим именом и његовим значењем на шпанском, јер није никад чула да се неко тако зове. Била сам у праву. Она је из Бразила.

И кад сам стигавши до аутобуса пошла да седнем, неко ме је нехотице ударио новинама по глави. Зачудила сам се ко ли би ту могао да ме зна, а онда сам угледала оног оца са аеродрома у Хавани. Ја сам разговарала преко мобилног, а он ми је рекао да је запамтио мој глас. Њихов авион је био преусмерен на исти аеродром на који сам и ја слетела, па нам је било суђено да се поново сретнемо. Рекао ми је кроз причу и да је преживео два третмана рака ове године. И на кожи лица. И на простати. Мени је то тешко

пало и нисам желела да звучим патетично, па сам само успут поменувши моје операције руку рекла да живот није никоје кутија са чоколадним бомбонама. Он је на то прокоментарисао:

– *И да јесте, ја сам своје већ појео.*

Искрено верујем у постојање хемије између људи као и у постојање хемије између места и људи. И није ми жао што нисам имала времена за обилазак музеја у Хавани, јер је цела Куба заправо један интерактиван тропски музеј основан пре 58 година. И кад се сад, са ове лондонске дистанце осврнем на оно што сам видела и доживела на Куби, могу све да сажмам у реченицу да ми Куба личи на дете рођено у револуцији и у болу, а законито. То дете, иако је већ напунило 58 година, још није изашло из дечијих ципела.

Вида Ненадић